

Türk Medeni Kanunu'na Göre Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması^(*)

Abolotion of Adoption Relationship to the
Turkish Civil Code

Arş. Gör. Dr. **Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN**^(**)

Öz

Evlat edinme kurumuyla, evlat edinen ile evlatlık arasında kurulan ilişkinin sürekli olması, böylelikle doğal soybağı ilişkisine benzer bir ilişkinin ortaya çıkması amaçlanmaktadır. Bu süreklilik ve ilişkinin ortadan kaldırılamaması ise tam evlat edinme sisteminin taşıdığı bir özelliktir.

Türk Medeni Kanunu, mülga Kanundan farklı olarak geçerli bir şekilde kurulan evlatlık ilişkisinin sona erdirilmeyeceğini düzenlemektedir. Kan bağına dayanan soybağının tarafların anlaşması yoluyla sona erdirilmesi mümkün olmadığı gibi, evlat edinme yoluyla kurulan soybağının da sona erdirilmesi mümkün olmamaktadır. Böylelikle, tarafların keyfi olarak evlatlık ilişkisini sonlandırması önlenmektedir. Mahkeme kararıyla kurulan evlatlık ilişkisinin ancak kanunda aranan şartlarda eksiklik olması halinde, yine mahkeme tarafından kaldırılmasına imkan tanıyan bir düzenleme söz konusudur. Evlatlık ilişkisinin kaldırılması başlığı altında, mülga Medeni Kanun döneminde iptal ve butlan sebepleri olarak düzenlenen haller incelenmiştir.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açan sebepler, Kanunda sınırlı olarak düzenlenmektedir. Bu sebepler, evlat edinme konusunda rızasının alınması gereken kişilerin rızalarının alınmamış olması, esasa veya usule ilişkin eksiklerin bulunmasıdır.

Anahtar Kelimeler

Evlat Edinme, Soybağı, Mahkeme Kararı, İlişkinin Kaldırılması, Kaldırılma Sebepleri.

Abstract

It is aimed with the adoption institution that the relationship established between adoptive and adopted will be continuous and so that a relationship similar to the natural ancestry relationship will emerge. This continuity and the inability to eliminate the relationship is a feature of the full adoption system.

The Civil Code in force stipulates that, in contrast to the abolished Civil Code, the adoption relationship established in a valid manner cannot be terminated. It is not possible to terminate the bloodline based lineage through the agreement of the parties, nor to terminate the lineage established through adoption. Thus, the parties are prevented from arbitrarily ending the adoption relationship. There is an legal arrangement that allows the abolition of the adoption relationship

(*) Makalenin editörlüğe gönderildiği tarih: 02.09.2019. Birinci hakeme sevk tarihi: 02.09.2019. Raporun birinci hakemden dönüş tarihi: 04.09.2019. İkinci hakeme sevk tarihi: 02.09.2019. Raporun ikinci hakemden dönüş tarihi: 17.09.2019.

(**) Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı,
E-posta: gozdecaglayanaygun@anadolu.edu.tr,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-5099-0178>.

established by the court decision, to be abolished by the court only if the conditions required by the law are deficient. Under the title of abolition of the adoption relationship, the situations regulated as annulment and cancellation according to the abolished Civil Code were examined.

The reasons for the abolition of the adoption relationship are regulated *numerus clausus* by the Civil Code. These reasons are the lack of consent of the persons whose consent must be obtained in adoption, and deficiencies in terms of basis or procedures.

Keywords

Adoption, Relationship, Court Decision, Abolition of the Adoption, The Reasons for the Abolition of the Adoption.

1. GİRİŞ

Evlat edinmede benimsenen evlat edinen ile evlatlık arasında gerçek soybağına benzer bir ilişki kurmaktır. Dolayısıyla evlat edinme ilişkisi kurulduktan sonra kural olarak evlat edinmenin ortadan kaldırılmaması gerekmektedir.¹

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (Türk Medeni Kanunu) evlatlık ilişkisinin sona ermesini bir istisna olarak görüp; bazı şartların gerçekleşmesi halinde bu ilişkinin kaldırılabilceğini kabul etmiş ve bu durum için “evlatlık ilişkisinin kaldırılması” terimini kullanmıştır.²

743 sayılı Medeni Kanun (mülga Kanun) evlat edinme ilişkisinde evlat edinmenin yokluğunu, butlan ve iptal sebebiyle evlat edinmenin geçersizliğini kabul etmişti.³ Evlat edinmede evlatlık veya evlat edinen açısından aranan maddi şartların eksik olması durumunda butlanın varlığından söz edilirdi.⁴ Evlat edinmenin taraflarından birinin fiil ehliyetinden yoksun olması, yaşa ilişkin şartlara uyulmaması

¹ Başak, Görgeç Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2010, C.14, S.1-2, s.354; Cem Baygın, *Soybağı Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2010, s.242; Murat Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s.646. Geçerli olarak kurulan evlat edinmenin ortadan kaldırılamaması doktrinde evlat edinmenin çözümezliği veya ortadan kaldırılamazlığı olarak ifade edilmektedir. İsviçre hukukunda bu durumun karşılığı olarak “*Unaufhebbarkeit*” ya da “*Unauflösigkeit*” terimleri kullanılmaktadır. Cyril Hegnauer, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Berner Kommentar, Band II, Das Familienrecht, 2. Abteilung, Die Verwandtschaft, 1. Teilband, Die Entstehung des Kindesverhältnisses, Artikel 252-269c ZGB*, Bern, Art.267 Rn.18-19 ve Art.269; Mehmet Işık, *Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Evlat Edinme*, Ankara, 2005, s.137.

² Baygın, *a.g.e.*, s.242; Görgeç, *a.g.m.*, s.355; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.646-647. Evlatlık ilişkisi sözleşme ile kurulmadığından sözleşmenin iptali anlamına gelen evlatlığın iptali yerine kaldırılması terimi kullanılmıştır. Kanunun kaldırma ile ifade etmek istediği, sadece mahkeme kararıyla kurulan evlat edinme ilişkisinin yine sadece mahkeme kararıyla ortadan kaldırılabilceğidir.

³ Işık, *a.g.e.*, s.130-131; Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1998, s.264; Ülker Gürkan, *Evlat Edinme ve Beslemelerin Hukuki Durumu, Türk Hukuku ve Toplum Üzerine İncelemelerden Ayrı Bası*, Ankara, 1974, s.191-192; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.654; Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması*, (Gözden geçirilmiş 2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s.64 vd.

⁴ Ruhi, *a.g.e.*, s.64; Görgeç, *a.g.m.*, s.355; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.654-655.

olunması, evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmiş olmaları, evlat edinen kişi ya da eşlerin ayırt etme gücünün bulunmaması, evlat edinen kişinin nesebi sahih altoşunun bulunması,⁵ özel temsil yetkisi bulunmadan evlat edinme işleminin gerçekleştirilmesi butlana sebep veren haller olarak kabul edilmekteydi. Evlat edinmenin butlanını, evlat edinme işleminin tarafları, ilgililer ve savcı talep edebilirdi. Açılacak olan butlan davası için ise herhangi bir süre sınırlaması getirilmemişti.⁶

Evlat edinmenin iptali ise evlat edinme ilişkisinin doğması için rızası arananların rızasının alınmamış olması ya da alınan rızanın hata, hile, ikrah sebeplerinden biriyle sakatlanmış olması durumunda söz konusu olurdu.⁷ Butlan davasından farklı olarak, evlat edinmenin iptalini talep edebilecek kişiler bakımından bir sınırlama mevcuttu. İptal isteminde bulunabilecek olanlar, rızası alınmayan ya da rızası alınırken rızası sakatlığa uğramış olanlardı.⁸ Yine butlan davasından farklı olarak iptal davası açabilmek için getirilen bir süre sınırı vardı.⁹

Mülga Kanun döneminde geçerli olarak kurulan bir evlat edinmenin kendiliğinden sona ermesi mümkün olduğu gibi, bir mahkeme kararıyla¹⁰ ya da taraf-

⁵ “Evlatlık sözleşmesinin yapıldığı tarihte gerçekte var olup da nüfusa kaydedilmemiş bulunan sahih nesepli fûruun varlığı evlatlık sözleşmesini geçersiz kılar.” Yargıtay vermiş olduğu 10.11.1980 tarihli kararında sahih nesepli altoşu bulunan kişinin evlat edinme sözleşmesine taraf olmasının mümkün olmadığına; yapılan sözleşmenin geçersiz olduğuna oybirliğiyle karar vermiştir. Hatta kararda, sözleşmenin gerçekleştiği sırada aslında gerçekte var olan ancak nüfusta kaydı bulunmayan sahih nesepli altoşun varlığının evlat edinme sözleşmesini geçersiz kılacağı ifade edilmiştir. Karar için bkz. Yargıtay 2. HD. 10.11.1980, E.1980/7398, K.1980/7814, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/2hd-1980-7398.htm>, E.T.: 04.01.2019. Aynı yöndeki diğer bir karar için bkz. Yargıtay 2.HD. 13.10.2000, E.2000/10143, K.2000/12199, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/2hd-2000-10143.htm>, E.T.: 04.01.2019.

⁶ Görgeç, *a.g.m.*, s.355; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.655-656; Ruhi, *a.g.e.*, s.64.

⁷ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.656; Görgeç, *a.g.m.*, s.356.

⁸ Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.264; Ruhi, *a.g.e.*, s.66; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.656. Ayırt etme gücünden yoksun evlatlığın ana ve babasının rızasının ya da vesayet altında olan evlatlık bakımından vasi ve vesayet dairelerinin rızalarının aranması gerekliydi. Bunların eksikliği halinde iptal sebebiyle dava açma hakları mevcuttu. Ayrıca belirtmek gerekir ki, alınmamış ya da hata, hile, ikrah sebeplerinden biriyle sakatlanarak alınmış bir rızaya rağmen taraflar evlat edinme işlemi ayakta tutmak istemiş olmaları da mümkündü. Böyle bir durumda ise, evlat edinen öldükten sonra onun mirasçılarının evlatlık sözleşmesinin iptali için dava açmaları dürüstlük kuralına aykırılık oluştururdu. Bu yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 2. HD. 24.11.1975, E.1975/7209, K.1975/8971. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/2hd-1975-7209.htm>, E.T.: 04.01.2019.

⁹ Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.264; Görgeç, *a.g.m.*, s.356. Aydoğdu'ya göre, evlat edinmenin iptali için, TBK'da öngörülmuş olan genel zamanaşımı süresi olan on yıllık sürenin uygulanması daha doğru olurdu. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.656. Gürkan ise, evlat edinmelerdeki iptal talepleri bakımından iptal sebebinin öğrenildiği veya ikrahın ortadan kalkmasından itibaren bir yıllık sürenin uygulanması gerektiğini savunmuştur: Gürkan, *a.g.e.*, s.192.

¹⁰ Evlat edinmenin bir mahkeme kararıyla kaldırılmasına “ref” denilmekteydi. Bu husus mülga Medeni Kanununun 258. maddesinde şu şekilde düzenlenmişti: “*Evlatlık mukavelesi hakkındaki kaidelere riayet şartıyla, evlatlık rabitası, iki tarafın rızasıyla her zaman kaldırılabilir. Evlatlık rabitası, muhik sebeplere istinat halinde evlatlığın ve mirasından mahrum bırakacak bir hal hususunda evlatlık edinen kimsenin talebi üzerine, hâkim tarafından dahi refedilir. Ref evlatlık rabitasının istikbale ait bütün hükümlerini izale eder ve kat'idir.*”

ların anlaşmasıyla¹¹ da ortadan kaldırılabilmesi mümkündür.¹² Evlat edinme sözleşmesi tarafların anlaşmasıyla her zaman ortadan kaldırılabilirdi. Bu ortadan kaldırılmanın geçerli olması için, evlat edinenin ikametgâhındaki hâkimin izninin alınması ve noterde evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına dair aralarında bir anlaşma yapmaları gerekirdi.¹³ Tarafların kendi aralarında anlaşamamaları durumunda, evlat edinen veya evlatlık hâkime başvurarak aralarındaki evlatlık ilişkisinin sona ermesini talep edebilirlerdi.¹⁴ Evlat edinenin dayandığı sebeplerle evlatlığın dayandığı başvuru sebeplerinde farklılık bulunmaktaydı. Evlatlığın evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebiyle hâkime başvurabilmesi için haklı sebebin varlığı aranmaktaydı.¹⁵ Haklı sebeplerin neler olduğu ise her somut talep bakımından hâkimin takdirine bırakılırdı.¹⁶ Evlatlık eğer küçük ya da ayırt etme

¹¹ Bu sona erme sebebi "rızaî ref" ya da "ikale" olarak olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.657; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986, s.379.

¹² Baygın, *a.g.e.*, s.242; Görgeç, *a.g.m.*, s.354. Evlat edinmenin kendiliğinden sona ermesi, evlat edinen ile evlatlık veya bunlardan biri ile diğerinin eşi arasında, var olan evlenme yasağına rağmen bir evlilik gerçekleşmesi halinde söz konusu olmaktadır.

¹³ Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.379; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.657; Şakir Berki, *Alman, İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlat Edinme*, Ankara, 1962, s.165 vd. Tarafların anlaşmasıyla evlatlık ilişkisinin kaldırılabilmesi için, hâkimden izin istenmesi ve noterde resmi senet düzenlenmesi gerekiyordu; ancak yasal temsilcinin veya vesayet dairelerinin ya da eşin izninin arandığı durumlar varsa onların da muvafakat vermesi zorunluydu. Belirtmek gerekir ki, evlat edinen evlatlığın yasal temsilcisi sıfatıyla böyle bir anlaşmayı akdedemezdi. Detaylı bilgi için bkz. Selahattin Sulhi, *Tekinay Türk Aile Hukuku*, İstanbul, 1982, s.489-490.

¹⁴ Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.379-380; Tekinay, *a.g.e.*, 400 vd.; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.657 vd.; Berki, *a.g.e.*, s.164 vd.; Oğuz Sadık Aydos, Yeni Medeni Kanun'a Göre Evlat Edinme, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C.4, S.1-2, s.136; Gürkan, *a.g.e.*, s.193-194; Baygın, *a.g.e.*, s.242; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.266; Görgeç, *a.g.m.*, s.353-354.

¹⁵ Bu husus mülga Medeni Kanununun 258. maddesinde şöyle ifade edilmişti: "Evlatlık rabitası, muhik sebeplere istinad halinde evladlığın ... talebi üzerine hakim tarafından dahi ref edilebilir."

¹⁶ Örneğin evlat edinenin şerefsiz, haysiyetsiz bir hayat sürmesi, evlatlığa bakmaması, evlatlığa sarkıntılık etmesi, velayet hakkını ağır bir şekilde kötüye kullanması, evlatlığı fuhuşa ya da suç işlemeye zorlaması vb. davranışlarda bulunması. Bu konuda bkz. Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.380 vd.; Tekinay, *a.g.e.*, 491; Aydos, *a.g.m.*, s.136, dn.51; Berki, *a.g.e.*, s.171-172; Gürkan, *a.g.e.*, s.174; Işık, *a.g.e.*, s.131-132; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.265; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.660. Doktrinde evlatlığın hakimden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını değil de evlat edinene ait velayet hakkının kaldırılmasını isteyip isteyemeyeceği tartışılmıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 17.02.1960 tarihinde vermiş olduğu bir kararda, evladlığın, MK md.285 uyarınca bu hali haklı bir sebep olarak ileri sürüp hâkimden evladlığın refini istemesi mümkün iken bu yoldan gitmeyerek, hem evladlık bağının devamını istemesini, hem de, evlat edinenin evlatlığa karşı bütün manevi ve kanuni bağlarını yok edecek tarzda velayetin nezi'ini talep etmesini açıkça hakkın kötüye kullanılması saymıştır. Karar için bkz. Hilmi Yazıcı/Hasan Atasoy, *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı*, No: 1019, Ankara, 1970, s.579. Feyzioğlu'na göre, evlatlığın evlat edinenin velayet hakkını ağır surette kötüye kullanması örneğinde, hem evlatlık bağının devamını istemesi hem de velayet hakkını ağır surette kötüye kullandığını iddia ettiği evlat edinenin velayet hakkının ortadan kaldırılmasını istemesi iyi niyet kurallarıyla bağdaşmayan bir taleptir. Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.380. Tekinay ise, evlat edinenin böyle bir talebi varsa her durumda velayet hakkının kaldırılmasını istemesinin hakkın kötüye kullanılması sayılmayacağını ifade etmektedir. Yazara göre, evlat edinen velayet hakkını aciz sebebiyle layıkıyla yerine getirememişse, evlatlık tarafından sadece velayet hakkının kaldırılmasının talep edilmesi haklı bulunmalı ve evlatlık bağı devam ettirilerek, velayetin kaldırılmasına karar verilmelidir. Bkz. Tekinay, *a.g.e.*, s.491.

gücünden yoksun ya da kısıtlıysa, davanın açılabilmesi için kendisine bir kayyım atanması gerekirdi.¹⁷ Evlat edinen tarafından evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edildiği durumlarda, ona yüklenen ispat külfeti daha ağır olmaktadır.¹⁸ Evlat edinen ancak mirastan ıskat hallerinden¹⁹ birinin gerçekleşmiş olması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması için hâkime başvurabilirdi.²⁰ Doktrinde savunulan bir görüşe göre, mirastan ıskat sebepleri olmasa da ortada haklı bir sebep varsa, evlat edinen yine de evlatlık ilişkisinin kaldırılması için mahkemeye başvurabilmelidir.²¹ Kanaatimizce mülga Kanunda evlat edinen bakımından evlatlık ilişkisinin ref'i yani kaldırılması bakımından başvuru sebepleri sınırlı olarak gösterilmişti; ancak mirastan ıskat halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması istenebileceği de kabul edilmekteydi.²²

Butlan ve iptal başlıkları Türk Medeni Kanununda ayrıca düzenlenmemiş; evlatlık ilişkisinin kaldırılması başlığına yer verilmiştir. Bunun dışında tarafların aralarında anlaşarak ya da mahkemeye başvurarak evlat edinme ilişkisinin kaldırılmasını talep hakları da kaldırılmıştır.²³

2. EVLATLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI SEBEPLERİ

Türk Medeni Kanunu, evlat edinmede evlatlık ilişkisinin kurulmasını mahkeme kararına bağladığı için, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını hüküm altına

¹⁷ Ayırt etme gücü olan küçük veya kısıtlının bu davayı açabilmesi ve yürütebilmesi için kendisine sulh hâkimi tarafından bir kayyım atanması gerekirdi. Kayyımın ise bu davayı açıp yürütebilmesi için, kural olarak küçükün muvafakatına, sulh ve asliye mahkemesi hâkimlerinin iznine bağlıydı. Ancak evlatlık ayırt etme gücünden yoksun ise, onun muvafakatının bulunması aranmazdı. Bkz. Tekinay, *a.g.e.*, 492; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.660-661. Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının dava edilmesi durumunda, davanın sonuçları malvarlığı hakları bakımından da ortaya çıkmaktaydı. Bu sebeple Yargıtay 07.12.1955 tarihinde vermiş olduğu bir içtihadı birleştirme kararında, evlat edinen tarafından açılan ref davası esnasında daha dava sonuçlanmadan evlat edinenin ölmesi durumunda, davaya mirasçıların devam edebileceğine hükmetmişti. Karar için bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 07.12.1955 tarih ve E.1955/11 ve K.1955/24 sayılı kararı. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 15.03.2019.

¹⁸ Tekinay, *a.g.e.*, 491.

¹⁹ Mirastan ıskat halleri mülga Kanunun 457. maddesinde düzenlenmişti. Buna göre, mahfuz hisseli mirasçılar, murisine veya yakınlarından birine karşı ağır bir cürüm ika ederse ya da murisine veya ailesine karşı kanunen mükellef olduğu vazifeleri ifada büyük bir kusur irtikâp eylerse mirastan ıskat edilebilirlerdi.

²⁰ Mülga Kanunun 258. maddesinde, "mirastan ıskat" yerine "mirastan mahrumiyet" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadenin tercih edilmesi ise doktrinde eleştirilmiştir. Eleştiriler için bkz. Tekinay, *a.g.e.*, 491, dn.64; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.658, dn.185; Aydos, *a.g.m.*, s.136, dn.50; Berki, *a.g.e.*, s.172-173; Gürkan, *a.g.e.*, s.194; Işık, *a.g.e.*, s.131; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.266. Mülga Medeni Kanunda, mirastan mahrumiyet halleri, mirastan ıskat sebeplerini de kapsamaktaydı ve daha ağırdı.

²¹ Berki, *a.g.e.*, s.173. Yazara göre, evlatlık, evlat edinene cinsel ilişki teklifinde ya da evlenme teklifinde bulunmuşsa, bunlar haklı sebep sayılır ve evlat edinen ref için hâkime başvurabilir.

²² Aynı yönde bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.658, dn.186.

²³ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.662; Baygın, *a.g.e.*, s.242; Görgeç, *a.g.m.*, s.356; Ruhi, *a.g.e.*, s.70.

almıştır.²⁴ Evlatlık ilişkisinin kaldırabilmesi için bazı sebeplerin varlığı aranmaktadır. Kanun bu sebepleri sınırlı şekilde sayarak, başka sebeplerle dava açılmasının önüne geçmektedir.²⁵ Artık tarafların anlaşmasıyla ya da mahkeme kararıyla (evlat edinmenin mirastan ıskat sebeplerine dayanarak; evlatlığın ise haklı sebeplerle açtığı dava sonucunda verilen karar ile) yahut evlenmeyle evlatlık ilişkisinin sona ermesinden söz edilemeyecektir. Çünkü Türk Medeni Kanunu ile evlat edinmenin de tıpkı doğal soybağında olduğu gibi evlatlık ile evlat edin arasında bir ilişki yaratması amaçlanmıştır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına sebep olan haller; rızanın arandığı durumlarda gerekli rızanın alınmaması ile esasa veya usule ilişkin eksikliklerin bulunmasıdır.

A. Rızası Gereken Kişilerin Rızalarının Alınmaması

Evlat edinme ilişkisi kurulurken, yani mahkemece evlat edinme kararı verilirken rızası aranan kişilerin rızası alınmadan hareket edilmişse, bu durum evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶ Türk Medeni Kanununun 317. maddesi bu hususu şu şekilde düzenlemiştir: “Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hâkimden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler.”

Evlat edinmede rızası aranan ilk kişi, evlat edinilecek ayırt etme gücüne sahip olan küçüktür.²⁷ Rızası aranan kişiler arasında, evlat edinilecek olan kişinin küçük olması durumunda, onun ana ve babası da yer almaktadır.²⁸ Küçüğün vesayet altında olması durumunda ise, vasi ve vesayet dairelerinin de izin ve

²⁴ Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 3. Bası. Ankara, Turhan Kitabevi, 2000, s.1003. Aydoğdu'ya göre, yeni Kanun, butlan ve iptal sebeplerini düzenlememiştir; ancak evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebepleri başlığı altında bu sebepleri toplamıştır. Biz de yazarın bu görüşüne katılmaktayız. Bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.662.

²⁵ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.663; Aydos, *a.g.m.*, s.136-137; Öztan, *a.g.e.*, s.1003; Ruhi, *a.g.e.*, s.68; Görgeç, *a.g.m.*, s.357; Mustafa Dural/Tufan Öğüz/Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s.324-325.

²⁶ Görgeç, *a.g.m.*, s.357; Baygın, *a.g.e.*, s.243; Akıntürk/Ateş, 2016, *a.g.e.*, s.388; Öztan, *a.g.e.*, s.1004; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.670.

²⁷ Görgeç, *a.g.m.*, s.357; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.671; Baygın, *a.g.e.*, s.243-244; Turgut Akıntürk/Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku- Aile Hukuku*, Ankara, Beta Basım Yayım, 2016, s.388; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.326. Ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası alınması gerekirken, alınmadan evlat edinme kararının verilmesini evlatlığın kesin hükümsüzlüğüne yol açan sebepler olarak inceleyen yazarlar bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Ruhi, *a.g.e.*, s.64; Herdem Belen, *Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme (Türk-İsviçre-Alman Karşılaştırmalı Hukuk Değerlendirmesiyle)*, İstanbul, 2005, s.111. Ruhi, bu hususu hem butlan sebepleri arasında saymış hem de bir iptal sebebi olarak göstermiştir. Bkz. Ruhi, *a.g.e.*, s.64 ve 66.

²⁸ Baygın, *a.g.e.*, s.244; Cem Baygın, Evlat Edinmenin Koşulları, *AÜEHFD*, 2003, C.7, S.3-4, s.615; Işık, *a.g.e.*, s.138; Akıntürk/Ateş, 2016, *a.g.e.*, s.388; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.671; Görgeç, *a.g.m.*, s.358; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.326; Öztan, *a.g.e.*, s.1004.

onayı gerekmektedir.²⁹ Evlatlığa alınacak kişi eğer ergin veya kısıtlı ise, kendisinin de rızası aranmaktadır. Bu ihtimalde aranması gereken bir diğer rıza ise, evlat edinmenin altsoyunun bulunması halinde, onların rızasıdır.³⁰ Ergin veya kısıtlı evlatlık evli ise, eşinin de evlat edinmeye rıza göstermesi gerekir.³¹

Rızası aranan kişilerin rızasının alınmaması evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açmaktadır. Bu hukuki sonucun verilen rızaların geçersiz olması halinde de uygulanması mümkün olmalıdır.³² Türk Medeni Kanununun 310. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, ana ve babanın rızası çocuğun doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden alınamaz. Bu süreye uyulmaksızın alınmış bir rıza var ise, bu rıza geçersizdir; dolayısıyla ana ve baba tarafından evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebini haklı kılmaktadır.³³ Ayrıca Kanun'un 312. maddesinin son fıkrası gereği, ana veya babanın rızasının aranmamasına ilişkin mahkeme tarafından verilen kararın, rızası aranmayacak olan kişiye yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Eğer mahkeme bu bildirim yapılmadan, dolayısıyla da rıza almadan evlat edinme kararı verirse, bu durum rızasının alınmayacağı kendisine bildirilmeyen kişi tarafından evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinin doğmasına yol açabilmektedir.³⁴

²⁹ Baygın, *a.g.e.*, s.244; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.671; Öztan, *a.g.e.*, s. 1004; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.326; Görgeç, *a.g.m.*, s.358; Işık, *a.g.e.*, s.138; Baygın, *Koşullar, a.g.m.*, s.614 vd. Ruhi'ye göre, yasal temsilci ile vesayet dairelerinin izni evlat edinme işleminin kurucu unsurları arasında yer almamaktadır. Bu yüzden vasi ve vesayet dairelerinin rızasının alınmamasını iptal sebepleri arasında ele almıştır. Ruhi, *a.g.e.*, s.66.

³⁰ Türk Medeni Kanununun ilk halinde, ergin veya kısıtlı bir kişiyi evlat edinecek olan kişinin ya da eşlerin altsoyunun bulunmaması gerekiyordu. Dolayısıyla altsoyun ergin ya da küçük olması, rıza verip vermemesi önem taşımamaktaydı. Ancak daha sonra 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5399 sayılı Türk Medeni Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla birlikte altsoyun bulunmaması şartı kaldırılmış, yerine altsoyun muvafakatının aranması şartı getirilmiştir. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.365; Görgeç, *a.g.m.*, s.358. Doktrinde Belen, ergin veya kısıtlı bir kişinin evlat edinilmesinde altsoyun bulunmaması şartına yer vermiştir. Bkz. Belen, *a.g.e.*, s.113.

³¹ Baygın, *a.g.e.*, s.244; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.671; Görgeç, *a.g.m.*, s.358; Işık, *a.g.e.*, s.138. Ruhi, eşin rızasının bulunmaması halini bir iptal sebebi olarak görmektedir. Ona göre evli olan ergin ya da kısıtlı kişinin eşinin rızası evlat edinme işleminin kurucu unsurlarından biri değildir. O yüzden de bulunmaması bir iptal sebebi oluşturur. Ruhi, *a.g.e.*, s.66. Belen ise evli olan müstakbel evlatlığın eşinin rızası alınmadan bir evlat edinme kararı verilmişse, bunun bir kesin hükümsüzlük oluşturacağını ileri sürmektedir. Belen, *a.g.e.*, s.117.

³² Baygın, *a.g.e.*, s.244; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.671 vd.; Görgeç, *a.g.m.*, s.358-359.

³³ Baygın, *a.g.e.*, s.244; Görgeç, *a.g.m.*, s.359. Yine Kanunun 310/II maddesi gereği süresinde geri alınmış olan rızanın sanki hiç geri alınmamış gibi değerlendirildiği durumlarda da rıza geçersiz olarak kabul edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.671.

³⁴ Görgeç, *a.g.m.*, s.359; Baygın, *a.g.e.*, s.244; Belen, *a.g.e.*, s.115 vd.; Öztan, *a.g.e.*, s.1005. Ana veya baba kendi rızalarının aranmayacağına dair mahkemece verilecek kararın yazılı olarak kendilerine bildirilmesine gerek olmadığını talep etmişlerse, daha sonra bu hususu evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi olarak ileri süremezler. Bu durum hakkın kötüye kullanılması sayılır. Aynı yönde bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.672.

Evlat edinme kararı verilirken rızası aranan ancak rızası eksik olan kişiler, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep hakkına sahiptir.³⁵ Dolayısıyla evlat edinme kararı verildikten sonra kişinin rızası aranacak kişiler arasında yer alması, rıza eksikliği yaratmayacaktır.³⁶ Örneğin bir kısıtlıyı evlat edinen eşlerin evlat edinme kararından sonra çocuk sahibi olması durumunda, var olan altsoygun muvafakatinin aranması şartı söz konusu olmayacak; onların rızası aranmayacaktır.

Evlat edinme kararı verilirken rızası aranan, ancak rızaları eksik olan kişilerin açtığı ya da açacağı evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının lehlerine sonuçlanabilmesi için, bu yönde verilecek kararın çocuğun menfaatinin ağır bir biçimde ihlal etmemesi gerekmektedir.³⁷ Dolayısıyla mahkemenin öncelikle çocuğun menfaatlerini göz önünde bulundurması ve buna göre bir değerlendirme yapması önem taşımaktadır.³⁸ Hâkim yaptığı değerlendirme sonucunda eğer çocuğun menfaatinin zedelenmeyeceğine kanaat getirmiş ise evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verecektir.³⁹

B. Esasa İlişkin Diğer Noksanlıkların Bulunması

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebeplerinden biri de rızanın yokluğu dışındaki, esasa ilişkin diğer noksanlıkların bulunmasıdır. Bu husus Türk Medeni Kanununun 318. maddesinde düzenlenmiştir. Şöyle ki, evlat edinmede esasa ilişkin diğer noksanlıklar varsa, bu noksanlıklar ilgili olan herkes ve Cumhuriyet Savcısı tarafından ileri sürülerek evlat edinme ilişkisinin kaldırılması istenebilmektedir.⁴⁰

³⁵ Görgeç, *a.g.m.*, s.361; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.672; Baygın, *a.g.e.*, s.244; Cengiz Kaya, *Türk Hukukunda Evlat Edinme*, İstanbul, 2009, s.85; Aydos, *a.g.m.*, s.137; Ruhi, *a.g.e.*, s.166-167; Öztan, *a.g.e.*, s.1004 vd.; Dural/Öğüz/Gümüş, s.325 vd.; Tekinay, *a.g.e.*, 488.

³⁶ Örneğin, evlat edinen kişinin evlat edinme kararı verildiği sırada evli olmayan ergin kişinin, evlendikten sonra eşinin rızası aranmayacaktır. Bunun dışında evlat edinme kararı verilirken babası ile arasında soybağı kurulmamış olan küçüğün, karardan sonra babası tarafından tanınması halinde babanın rızasının aranması gerekmemektedir. Bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.672; Görgeç, *a.g.m.*, s.361.

³⁷ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.673.

³⁸ Ruhi, *a.g.e.*, s.66; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.674; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.326.

³⁹ Aydoğdu'ya göre, ana ve babanın çocukları, onların iradeleri dışında çalınmış, kaybolmuş ve sonradan evlatlık verilmiş ise, ana ve babanın evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını doğrudan isteme hakları olmalı ve bu doğal karşılanmalıdır. Ana ve babanın ekonomik durumlarının sonradan iyileşmesi de söz konusu ise, böyle bir durumda evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilmesi daha yerinde olacaktır. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.676.

⁴⁰ Baygın, *a.g.e.*, s.245; Görgeç, *a.g.m.*, s.361; Belen, *a.g.e.*, s.110; Aydos, *a.g.m.*, s.137. Aydoğdu'ya göre, hukukumuz açısından esasa ilişkin noksanlıkların İsviçre hukukunda olduğu gibi önemli olması kıstası yer almamaktadır. Noksanlığın esasa ilişkin olması, evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararı verilmesi bakımından yeterli olmaktadır. Yazar haklı olarak, Kanunda esasa ilişkin eksikliklerde bu eksikliklerin önemli olması şartının aranmamasının evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasını kolaylaştırdığını savunmaktadır. Kanaatimizce mehz Kanunda yer alan bu "esasa ilişkin önemli eksiklik (*an anderen schwerwiegenden Mängeln*)" kıstası 318. maddenin ilk fıkrasına eklenmelidir.

Türk Medeni Kanunu, alınması gereken rızanın alınmaması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılabilmesi için, bu kararın çocuğun menfaatini zedelememesi gerektiğini açıkça hükme bağlamışken, esasa ilişkin diğer noksanlıkların bulunması halinde bu hususa değinmemiştir.⁴¹

Kanun hangi durumların esasa ilişkin noksanlık oluşturduğunu zikretmemiştir; ancak evlat edinme için gereken esasa ilişkin şartlardan bu hususların olduğu rahatlıkla çıkarılabilecektir. Bunlardan ilki, evlat edinen ile evlatlık arasında kurulması gereken bakım ve eğitim ilişkisinin olmamasıdır.⁴² Bu bakım ve eğitim ilişkisinin küçüklerin evlat edinilmesinde en az bir yıldır, ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde en az beş yıldır bulunması gerekmektedir. Bu sürelerin dolmamış olması da esasa ilişkin noksanlıklardan biridir.⁴³ Esasa ilişkin noksanlıklardan biri de evlat edinmenin çocuğun menfaatine aykırı olarak farklı amaçlarla yapılmasıdır.⁴⁴ Yaşlı bir kişinin evde kendisine yardım ederek ev işleriyle uğraşması için bir küçüğü evlat edinmesinde, bu evlat edinme çocuğun yararına aykırı olacağı için, aradaki evlatlık ilişkisinin kaldırılması gerekebilecektir.

Bir diğer esasa ilişkin noksanlık ise birlikte evlat edinecek olan eşlerin beş yıldan beri evli olmamaları ya da otuz yaşını doldurmamış olmalarıdır.⁴⁵ Kanun uyarınca birlikte evlat edinme sadece eşler bakımından aranan bir şarttır; dolayısıyla evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmelerine karar verilmişse, bu durum da evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin oluşturacaktır.⁴⁶ Türk Medeni Kanunu

⁴¹ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.677.

⁴² Baygın, *a.g.e.*, s.245; Görgeç, *a.g.m.*, s.362; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.678; Ruhi, *a.g.e.*, s.64; Işık, *a.g.e.*, s.139.

⁴³ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.678; Görgeç, *a.g.m.*, s.362. Evlat edinen ile evlatlık arasında bakım ve eğitim ilişkisinin gerçekleşmiş olması, aralarında bir bağ kurulması bakımından önem taşımaktadır. Çocuğun eğitimine ve bakımına hiç destek sağlamayan bir kişinin ya da eşlerin bir küçüğü evlat edinmesi, evlat edinme kurumunun amacıyla bağdaşmamaktadır. Bu konuda Yargıtay'ın verdiği bir karar da mevcuttur. Bkz. Yargıtay 2. HD, 20.04.2010, E.2009/2741, K.2010/7864 <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2009-2741.htm&kw=birlikte+evlat+edinme#fm>, E.T.: 09.01.2019.

⁴⁴ Baygın, *a.g.e.*, s.245; Baygın, *Koşullar*, *a.g.m.*, s.598; Görgeç, *a.g.m.*, s.362; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.679.

⁴⁵ Baygın, *a.g.e.*, s.245; Baygın, *Koşullar*, *a.g.m.*, s.608; Işık, *a.g.e.*, s.139; Kaya, *a.g.e.*, s.86; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.678; Görgeç, *a.g.m.*, s.363; Belen, *a.g.e.*, s.126. Ruhi, gerek evlat edinen ile evlatlık arasında aranan asgari bakım ve eğitim şartının gerekse birlikte evlat edinen eşlerin en az beş yıldır evli olma ya da otuz yaşını doldurmuş bulunma şartının bulunmamasını bir butlan sebebi olarak görmektedir. Ruhi, *a.g.e.*, s.64. 743 sayılı mülga Kanun döneminde eşlerden birinin evlat edinmek istemesi halinde, diğer eşin ona rıza göstermesi evlat edinme işleminin gerçekleşmesi için yeterli sayılmaktaydı. Dolayısıyla eşler için belli bir süre evli olma şartı aranmaktaydı. (eMK m.255). Berki, *a.g.e.*, s.24-25; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.252; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.367; Tekinay, *a.g.e.*, s.463 ve 468.

⁴⁶ Görgeç, *a.g.m.*, s.363-364; Baygın, *Koşullar*, *a.g.e.*, 607.

bakımından eşlerin birlikte evlat edinmeleri esastır; ancak istisnai bazı hallerde eşlerden birinin tek başına evlat edinmesi mümkün olabilmektedir.⁴⁷ Tek başına evlat edinmenin şartları oluşmamasına rağmen eşlerden birinin tek başına evlat edinmesine karar verilmesi halinde de esaslı noksanlıklardan biri meydana gelmiş ve evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi gerçekleşmiş olacaktır.⁴⁸

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına sebep olan esaslı noksanlıklardan bir diğeri de evlat edinen ile evlatlık arasında bulunması gereken yaş şartıdır. Bilindiği üzere evlat edinenin evlatlıktan en az on sekiz yaş büyük olması gerekmektedir.⁴⁹ Mahkeme bu asgari yaş farkı sağlanmaksızın evlat edinme kararı vermiş ise bu durum evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açabilecektir.⁵⁰

Küçüklerin evlat edinilmesinde, evlat edinenin altsoyu bulunuyor ise, bu evlat edinmenin onların yararlarını hakkaniyete aykırı olarak zedelememesi gerekir; bunu ihlal edecek şekilde verilen evlat edinme kararı verilmişse, evlatlık ilişkisinin kaldırılması hususu gündeme gelebilecektir.⁵¹ Ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde ise evlat edinenin altsoyunun bulunmaması şartı ortadan kaldırılmış olmakla birlikte, altsoyun açık muvafakatinin aranması gerekmektedir; bu muvafakatın bulunmaması da evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin oluşturmaktadır.⁵²

Evlat edinmede aranan esasa ilişkin şartların eksik olması durumunda, artık evlat edinme bir sözleşmeyle kurulmadığı, mahkeme kararına dayandığı için evlat edinmenin butlanından söz etmek mümkün olmayacak; evlatlık ilişkisinin kaldırılmasından söz edilecektir.⁵³

⁴⁷ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.308 vd.; Aydos, *a.g.m.*, s.122; Ruhi, *a.g.e.*, s.32. Üvey evlat edinmelerde de eşlerin en az iki yıldan beri evli olmaları veya evlat edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Dolayısıyla eşlerden biri otuz yaşını doldurmamış ya da eşler en az iki yıldan beri evli değiller ise ve buna rağmen bir evlat edinme kararı verilmişse, bu karara karşı evlatlık ilişkisinin kaldırılması için dava açılması gerekecektir. Bu husus da esaslı noksanlıklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.678; Aydos, *a.g.m.*, s.121; Baygın, *Koşullar, a.g.m.*, s.609.

⁴⁸ Baygın, *a.g.e.*, s.245; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.678; Görgeç, *a.g.m.*, s.364.

⁴⁹ Aydoğdu, s.333 ve 678; Baygın, *Koşullar, a.g.m.*, s.606; Baygın, *a.g.e.*, s.245; Belen, *a.g.e.*, s.16, dn.29; Görgeç, *a.g.m.*, s.364.

⁵⁰ Ruhi, evlat edinen ile evlatlık arasında on sekiz yaş fark bulunmaması halini butlan başlığı altında incelemiştir. Ruhi, *a.g.e.*, s.64. Belen ise bu durumun bir eksiklik olduğunu kabul etmekle birlikte, kesin hükümsüzlük hallerinden birini oluşturacağını ileri sürmektedir. Belen, *a.g.e.*, s.112.

⁵¹ Baygın, *Koşullar, a.g.m.*, s.600; Baygın, *a.g.e.*, s.245; Görgeç, *a.g.m.*, s.362-363. Belen, bu eksikliği butlan sebepleri arasında saymaktadır. Bkz. Belen, *a.g.e.*, s.118.

⁵² Aydos, *a.g.m.*, s.127; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.364 ve 678.

⁵³ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.680-681; Baygın, *a.g.e.*, s.245. Ruhi'ye göre, evlat edinmede aranan esasa ilişkin şartların eksikliği Türk Medeni Kanunu bakımından da bir butlan sebebi oluşturur. Ruhi, *a.g.e.*, s.64-65. Belen de bu yönde görüş ileri sürmekte ve kesin hükümsüzlük halleri olarak nitelendirmektedir. Bkz. Belen, *a.g.e.*, s.106 vd.

C. Usule İlişkin Noksanlıkların Bulunması

Evlat edinme ilişkisinin kaldırılmasına yol açan hususlardan biri de usule ilişkin eksikliklerin bulunmasıdır. Bu durum Türk Medeni Kanununun 318. maddesinde düzenlenmiştir. Usule ilişkin şartlar gerçekleşmemiş ya da eksik ise, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası açılabilir.⁵⁴

Usule ilişkin noksanlıklardan ilki, evlat edinmeye karar veren mahkemenin görevli ve/veya yetkili mahkeme olmamasıdır.⁵⁵ Küçüklerin evlat edinilmesinde, yetkisiz makam tarafından evlat edinmeye aracılık faaliyeti gerçekleştirilmiş ise, bu da usule ilişkin bir eksiklik olarak kabul edilmekte ve evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına sebebiyet vermektedir.⁵⁶

Küçüklerin evlat edinilmesinde ana ve babanın rızalarının alınması gerekir. Rızaların ise Kanunun ilgili maddesi uyarınca küçüğün ana ve babasının yerleşim yeri mahkemesinde açıklanması ve tutanağa geçirilmesi gerekmektedir.⁵⁷ Ana ve babanın rıza beyanının görevsiz ve/veya yetkisiz bir mahkemeye yapılması; ayrıca rızanın verilmesi ve geri alınmasının şekline ilişkin kurallara aykırılık olması da evlatlık ilişkisinin kaldırılması bakımından usule ilişkin noksanlıklardan kabul edilmektedir.⁵⁸

Evlat edinme kararı verirken mahkemenin evlat edinmeye ilişkin ayrıntılı ve kapsamlı bir araştırma yapması gerekmektedir.⁵⁹ Mahkemenin yapacağı bu araştırmaya ilişkin kuralların esasa mı yoksa usule mi ilişkin olduğu hususunda farklı görüşler ortaya atılmıştır.⁶⁰ Kanaatimizce, mahkemenin araştırma yapmasına yönelik kurallar, esasa ilişkindir. Çünkü hâkimin yapacağı araştırma, dinleme ve görüş alma aşamaları sonunda evlat edinme kararı verilmektedir.

⁵⁴ Görgeç, *a.g.m.*, s.365; Baygın, *a.g.e.*, s.245. Aydoğdu, usule ilişkin eksikliklerin her ne kadar hukukumuzda açıkça belirtilmemiş olsa da yargılama usulüne ilişkin olduğunu ileri sürmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.681.

⁵⁵ Aydos, *a.g.m.*, s.138; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.681; Görgeç, *a.g.m.*; Kaya, *a.g.e.*, s.87; Baygın, *a.g.e.*, s.245; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328.

⁵⁶ Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzüğün 3. maddesi uyarınca aracılık faaliyetinde bulunacak yetkili makam Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'dür. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.681; Baygın, *a.g.e.*, s.245.

⁵⁷ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.212 vd.; Baygın, *a.g.e.*, s.175.

⁵⁸ Görgeç, *a.g.m.*, s.366; Aydoğdu, s.681; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.326.

⁵⁹ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.451; Işık, *a.g.e.*, s.85-86; Baygın, *a.g.e.*, s.201.

⁶⁰ Baygın, mahkemenin evlat edinme kararı verirken üstlendiği araştırma kurallarının usule ilişkin olduğunu, dolayısıyla bunlarda bir eksiklik olduğunda usule ilişkin noksanlıklar dolayısıyla evlatlık ilişkisinin kaldırılabilirliğini ifade etmektedir. Baygın, *a.g.e.*, s.245. Aynı yönde bkz. Görgeç, *a.g.m.*, s.367. Aydoğdu ise, mahkemenin araştırma yapmasına ilişkin kuralların usule değil esasa ilişkin olduğunu savunmaktadır: Aydoğdu, *a.g.e.*, s.682.

Evlât edinmede usule ilişkin eksikliklerin bulunması durumunda evlatlık ilişkisinin mutlaka ortadan kaldırılmasından söz edilemez. Kanun bu bakımdan bir kıstas getirmiştir. Türk Medeni Kanununun 315. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, usule ilişkin eksikliklerin bulunması evlatlığın çıkarını ağır biçimde zedelemeyecek ise evlatlık ilişkisi kaldırılabilir.⁶¹ Dolayısıyla usule ilişkin eksikliklerin varlığı halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması eğer evlatlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse evlatlık ilişkisi ortadan kaldırılamamaktadır. Ayrıca usule ilişkin eksiklikler ortadan kalkmışsa yine evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinin reddedilmesi gerekmektedir.⁶²

3. EVLATLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI DAVASI

Evlâtlik ilişkisinin kaldırılmasında görevli olan mahkeme Aile Mahkemesi, Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde ise Asliye Hukuk Mahkemesidir.⁶³ Yetkili mahkeme ise bu hususta özel bir hüküm bulunmadığı için davalının ikametgâhındaki mahkeme olarak genel hükümlere göre belirlenmektedir.⁶⁴

Açılacak evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının hukuki niteliği, evlatlık ilişkisini yani var olan hukuki durumu ortadan kaldırdığı için, bozucu yenilik doğuran bir davadır.⁶⁵ O halde bu davanın açılabilmesi, evlat edinme kararının kesinleşmesine, dolayısıyla bu karara karşı kanun yollarına başvuru olanaklarının kalmaması gerekmektedir.⁶⁶

⁶¹ Görgeç, *a.g.m.*, s.367; Baygın, *a.g.e.*, s.246; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.682; Belen, *a.g.e.*, s.128.

⁶² İsviçre Medeni Kanunu'nda usule ilişkin eksikliklerin evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi oluşturmayacağı kabul edilmiştir. (Zivilgesetzbuch Art.269a Abs.2). HEGNAUER, 1. TB., Art.269a, Rn.14. Öztan da tıpkı İsviçre hukukunda olduğu gibi usule ilişkin eksikliklerin bir evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi olmadığını ileri sürmektedir. Öztan, *a.g.e.*, s.1005. Dural/Öğüz/Gümüş de görüşü bu yöndedir: Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328.

⁶³ HUMK'un 8. maddesinin beşinci bendi uyarınca evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası bakımından mülga Medeni Kanun döneminde Asliye hukuk mahkemesi görevliydi. Türk Medeni Kanunu açısından da ilk zamanlar bu kural geçerli oldu ve Yargıtay da bu yönde kararlar verdi. Doktrinde görevli mahkemenin evlat edinme kararı veren mahkeme olduğu ileri sürülmüştür. Bu görüş için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328. Aydoğdu ise, evlat edinme kararı veren mahkemenin evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında da görevli olmasının ancak yargılamanın yenilenmesi söz konusu ise gündeme geleceğini ifade etmektedir. Ancak ortada yargılamanın yenilenmesinden bahsedilemeyeceğini vurgulamaktadır. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.685.

18.01.2003 tarihinde 4787 sayılı "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun"un yürürlüğe girmesiyle, vesayet haricindeki Aile hukukuna yönelik işlerde Aile mahkemelerinin görevli olacağı hüküm altına alınmıştır. Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s.59

⁶⁴ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.687; Kuru, 2017, *a.g.e.*, s.67.

⁶⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.325; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.689; Baygın, *a.g.e.*, s.247.

⁶⁶ Baygın, *a.g.e.*, s.247; Ruhi, *a.g.e.*, s.68; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328. Aydoğdu, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının, sübjektif bir hakkın bulunmaması nedeniyle çekişmesiz olarak görüleceğini, bu sebeple de davalı yani karşı taraf gösterme zorunluluğunun bulunmadığını ileri sürmektedir. Ona göre aslında ortada teknik anlamda bir dava yoktur sadece çekişmesiz yargı-

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması istemi, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için rıza yokluğu sebebiyle açılacak davada, ilişkinin kaldırılması talebinde bulunacak kişiler sadece rızası alınmayanlardır.⁶⁷ Esasa ve usule ilişkin eksiklikler nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme hakkı ise Cumhuriyet Savcısına veya her ilgiliye tanınmıştır.⁶⁸ Bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı olmasının bir sonucu olarak mirasçılardan evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını dava etme hakkı yoktur; onlar sadece açılmış olan davaya devam edebileceklerdir.⁶⁹ Ancak belirlenmesi gereken önemli bir husus şudur ki, esasa ve usule ilişkin diğer eksiklikler nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası açılması söz konusu ise, her ilgilinin bu davayı açma hakkı vardır. Bu ilgililer kapsamına mirasçılar da girmektedir. Dolayısıyla bu yöndeki dava mirasçılar tarafından ilgili sıfatıyla açılabilir.⁷⁰ O halde rıza eksikliği sebebiyle açılacak bir davada talep sahibi sadece rızası alınmayan kişidir, onun mirasçıları bu yönde bir talepte bulunamaz; ancak açılan davayı devam ettirebilirler. Açılan dava eğer esasa ya da usule ilişkin eksikliklere dayanıyorsa mirasçıların da doğrudan dava açma hakları mevcuttur.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında⁷¹ (evlatlık ilişkisinin refi) mülga Kanuna göre, evlat edinen ve evlatlık, davanın taraflarını oluşturmaktaydı; dolayısıyla onlar dışında herhangi bir kimse bu davayı açamayacağı gibi evlatlık ve evlat edinenden başkasına bu dava açılmazdı.⁷² Dolayısıyla tarafların mirasçıları bu yönde bir talep ileri sürememekteydi; ancak evlat edinen dava açmış ve dava esnasında ölmüşse mirasçıları davaya devam edebilmekteydi.⁷³ Bu miras-

lama işi vardır. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.689. Yargıtay'ın da bu yönde bir kararı bulunmaktadır. Yargıtay, 1993 yılında vermiş olduğu bu kararda Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün hasım olarak gösterilemeyeceğini ifade etmiştir. Karar için bkz. Yargıtay 2.HD. 08.06.1993, E.1993/4132, K.1993/5816.

⁶⁷ Görgeç, *a.g.m.*, s.368; Baygın, *a.g.e.*, s.246; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.690.

⁶⁸ Baygın, *a.g.e.*, s.s.s.246; Görgeç, *a.g.m.*, s.368; Kaya, *a.g.e.*, s.87; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.690.

⁶⁹ Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.381-382; Ruhi, *a.g.e.*, s.68; Baygın, *a.g.e.*, s.246; Görgeç, *a.g.m.*, s.368; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.690. Bu konuda verilmiş olan bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı mevcuttur. Kararda açıkça, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının sadece hak sahipleri tarafından açılabilirliği; mirasçıların ise ancak açılmış olan bir dava varsa ve hak sahibi dava açtıktan sonra ölmüşse, bu davaya devam edebilecekleri ortaya konulmuştur. Karar için bkz. YİBGK 7.12.1955 tarih E.1955/11, K.1955/24 <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> (E.T.: 10.01.2019).

⁷⁰ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.691-692.

⁷¹ Aydoğdu'ya göre bu aslında teknik anlamda bir dava olmadığı için, davalı ve davacı terimlerini kullanmak yerine ilgili ve karşı ilgili ifadelerini kullanmak daha yerindedir. Ancak uygulamada bu bir dava olarak nitelendirilmekte, dolayısıyla da davacı ve davalı terimleri kullanılmaktadır.

⁷² Aydoğdu, *a.g.e.*, s.699. Bu konuya ilişkin olarak Yargıtay bir kararında "Evlatlık bağının kaldırılmasını düzenleyen Medeni Kanunun 258. maddesindeki "taraflar" tabiri ile belirtilmek istenen, evlat edinenlerle, evlatlıktır." ifadesini açıkça kullanmıştır. Karar için bkz. Yargıtay 2. HD. 6.6.1995, E.1995/6026, K.1995/6691 <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 10.01.2019.

⁷³ Yargıtay vermiş olduğu bir kararda "Evlatlık bağının kaldırılmasını (refi) istemek münhasıran şahsa bağlı haklarındandır. Evlat edinenin sağlığında açtığı bir dava bulunmadıkça evlat edinenin mirasçıları dava açamazlar." demiştir. Dolayısıyla ancak evlat edinenin sağlığında açılmış

çılar ise tüm mirasçılar değil de, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebiyle mirastan yararlanabilecek mirasçılar olarak kabul edilmekteydi.⁷⁴

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunanlar, rızanın eksikliği sebebine dayanılıyorsa, rızası alınmamış olan kişi; esasa ilişkin diğer eksikliklere dayanılarak açılacak davada ise Cumhuriyet Savcısı veya her ilgilidir.⁷⁵ Davalı, evlat edinenin dava açması halinde evlatlıktır; evlatlığın dava açması durumunda ise evlat edinendir.⁷⁶ Cumhuriyet Savcısı veya ilgilinin dava açması halinde ise davalı hem evlat edinen hem de evlatlık olmalıdır.⁷⁷ Çünkü evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasıyla menfaatleri zedelenecek olan, ilişkinin devamında yararlı bulunanlar evlat edinen ile evlatlıktır. Evlatlığın küçük olması durumunda ise, kendisine bir kayyım atanması gerekmektedir; çünkü evlat edinen aralarındaki menfaat çatışması gereği, küçük evlatlığı söz konusu davada temsil edemeyecektir.⁷⁸ Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında tarafların her davada olduğu gibi kendilerini bir avukatla temsil ettirme hak ve yetkileri bulunmaktadır. Evlat edinme talebiyle açılan davalarda Yargıtay, avukatın özel yetkili olmasını aramakta iken; evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası bakımından böyle bir özellik aramamıştır.⁷⁹ Kanaatimizce evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi kişi-

olan bir dava varsa mirasçılar bu davaya devam edebilirlerdi; aksi takdirde doğrudan bir dava açma hakları bulunmamaktaydı. Karar için bkz. Yargıtay 2. HD. 22.1.1993 tarih E.1993/12639, K.1993/259 <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 10.01.2019.

⁷⁴ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.700.

⁷⁵ Baygın, *a.g.e.*, s.246; Görgeç, *a.g.m.*, s.368; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.700. İlgililer kapsamına, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasında maddi veya manevi bir menfaati bulunan kişiler girmektedir. Bu kişiler ise, evlat edinen ile evlatlık da dâhil olmak üzere, evlat edinilen küçüğün ana ve babası, evlat edinenin diğer çocukları, evlatlık bağı dolayısıyla evlat edinenin mirasından mahrum kalanlardır. Bkz. Baygın, *a.g.e.*, s.246.

⁷⁶ Evren Koç, HMK ve TMK Çerçevesinde Evlat Edinme ve Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davasına İlişkin Bazı Tespitler, *İÜHFİM*, 2015, C.73, S.1, s.384; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.700.

⁷⁷ Koç, *a.g.m.*, s.384; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.700; Baygın, *a.g.e.*, s.246.

⁷⁸ Baygın, *a.g.e.*, s.246; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.701; Görgeç, *a.g.m.*, s.368; Koç, *a.g.m.*, s.383. Öz ana ve baba da evlatlığın yasal temsilcisi sıfatıyla hareket edemezler; çünkü evlat edinmeyle birlikte onların küçük üzerindeki velayet hakkı sona ermekte, evlat edinene geçmektedir. Dolayısıyla öz ana ve baba sadece küçük olan evlatlığa bir kayyım atanmasını isteyebilirler.

⁷⁹ Koç, *a.g.m.*, s.384; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.701. Yargıtay'ın evlat edinme başvurusunda vekâletnamenin özel olması gerektiği yönünde verdiği kararda "Evlat edinme başvurusu, evlat edinenin vekili eliyle yapılmıştır. Evlat edinme münhasıran şahsa bağlı haklardan olup, müteveffa tarafından verilen vekâletnamede vekile bu hususta açık bir yetki verilmemiştir. Vekâletnamesinde "evlat edinme" hususunda yetkisi bulunmayan vekilin müvekkili adına genel dava vekâletnamesiyle yaptığı evlat edinme başvurusu, sonradan evlat edinen tarafından icazet verilmedikçe sonuç doğurmaz. Evlat edinenin davaya icazeti bulunmamaktadır. Bu bakımdan davanın reddi doğrudur." ibaresi yer almaktadır. Yargıtay 2. HD. 17.3.2004 tarih E.2004/2243, K.2004/3324, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 10.01.2019. Yargıtay eski tarihli bir kararında, evlatlık ilişkisinin refinin söz konusu olduğu davalarda vekâletnamede özel yetki bulunmasına gerek olmadığını beyan etmiştir. Karşı oy yazısında ise, bir üye "Evlat edinme ve evlatlık ilişkisinin refine ilişkin dava ve işlemleri şahsa sıkı sıkıya bağlı hukuki işlemlerden olduğunu belirtmiştir. (YHGK. nun 07/12/1955 tarihli ve 11/24 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ve Yargıtay 2.HD. nin 22/01/1997 tarihli 12639/259 sayılı kararı). Münhasıran şahsa bağlı hakların

ye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması olduğundan, genel vekâletnameyle bu yönde bir dava açılması yine yetersiz olacak; özel yetkilendirme yapılması gerekecektir.

A. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılmasının İstenemeyeceği Durumlar

a. Eksikliklerin Ortadan Kalkması

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının açılmasına sebep olan eksikliklerin dava sürerken ortadan kalkması halinde, evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi reddedilir.⁸⁰ Dava devam ederken eksikliklerin ortadan kalkmasına verilebilecek örneklerden ilki, küçüklerin evlat edinilmesinde aranan bir yıllık bakım ve eğitim süresinin dava devam ederken dolması gösterilebilir. Bunun dışında yine birlikte evlat edinmede beş yıllık evli olma süresinin dava devam ederken dolması ya da eşlerin otuz yaşını doldurmuş olması da eksikliklerin ortadan kalkmasının bir örneğini oluşturmaktadır. Ergin veya kısıtlı bir kişinin evlat edinilmesinde, evlat edinenin altsoyunun bu evlat edinmeye açıkça muvafakati aranmaktadır. Bu muvafakat verilmeden evlat edinme kararı verilmiş, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası da açılmışsa, bu sebeple dava devam ederken evlat edinenin altsoyu ölmüşse, artık eksiklik ortadan kalktığı için evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilemeyecektir.⁸¹

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi, evlat edinen ile evlatlık arasında bulunması gereken en az on sekiz yaş farkının bulunmamasına dayanıyor ise, evlatlık ilişkisinin kaldırılması gerekecektir. Çünkü dava devam ederken yaş farkının ortadan kalkması söz konusu olmamaktadır.⁸²

AYDOĞDU'ya⁸³ göre, eksikliklerin ortadan kalkması dolayısıyla evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi reddedilirken, hâkimin bu ilişkinin ortadan kaldı-

kullanılmasında da vekilin vekâletnamesinde özel yetkisi bulunmalıdır (Yargıtay'ın 28/01/1946 tarihli ve 45/4541 sayılı kararı, Prof. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü 1990, C.1, S.847-848). Davacı vekilinin dosya arasındaki vekâletnamesinde bu yönde bir açıklama yoktur. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 67. maddesi uyarınca davacı vekilinden usulüne uygun özel yetki taşıyan vekâletname istenmeden davaya devam ile hüküm kurulması sonuca etkili usul yanlışlığı olup, hükmün bu sebeple bozulması kanısındayım." ifadesi metinde yer almaktadır. Karar için bkz. Yargıtay 2.HD. 1.5.1997 tarih E.1997/3441, K.1997/4573, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 10.01.2019.

⁸⁰ Baygın, *a.g.e.*, s.249 vd.; Görgeç, *a.g.m.*, s.371; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.702; Belen, *a.g.e.*, s.123; Işık, *a.g.e.*, s.139; Aydos, *a.g.m.*, s.138; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328; Öztan, *a.g.e.*, s.1006.

⁸¹ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.702 vd.; Baygın, *a.g.e.*, s.249; Görgeç, *a.g.m.*, s.372.

⁸² Bu hususun tek istisnasını açılmış olan yaş düzeltme davası oluşturmaktadır. Yaş düzeltme davasıyla evlat edinen ile evlatlık arasında olması gereken en az on sekiz yaş farkı şartı sağlanmışsa, açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının reddedilmesi gerekecektir. Bkz. Rona Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, İstanbul, 2005, s.235; Baygın, *a.g.e.*, s.249 vd.; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.702, dn.423.

⁸³ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.703.

rılmasının çocuğun menfaatine uygun olup olmadığını araştırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü artık sebepler ortadan kalkmıştır.⁸⁴

b. Evlatlığın Menfaatinin Ağır Biçimde Zedelenmesi

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açan durumlardan rızanın eksik olması ya da usule ilişkin noksanlıkların bulunması halinde, ilişkinin ortadan kaldırılabilmesi için Kanun tarafından bir ölçüt getirilmiştir: Evlatlığın menfaatinin zedelenmemesi. O halde açılan davada hâkimin, evlatlık ilişkisinin kaldırılması yönünde karar vermeden önce, bu ilişkinin kaldırılması halinde evlatlığın yararının, Kanunun ifadesiyle menfaatinin ağır biçimde zedelenip zedelenmeyeceğini değerlendirip, ona göre bir karar vermesi gerekmektedir.⁸⁵ Dolayısıyla evlat edinme kararı verilirken alınması gerekli olan rıza alınmamış ya da usule ilişkin bazı noksanlıklar bulunmuş olsa bile, evlatlığın menfaati bu ilişkinin kaldırılmasıyla zarar görecektse, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilemeyecektir.⁸⁶

Usule ilişkin eksikliklerin bulunması nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunulmuşsa, burada rızanın alınmaması sebebiyle açılan davadan farklı olarak, menfaatinin ağır biçimde zedelenmemesi aranan kişinin mutlaka küçük olması gerekmektedir. Dolayısıyla evlatlık ister ergin ister küçük olsun, usule ilişkin noksanlık bulunduğu için açılan davada, ilişkinin kaldırılmasına karar verilebilmesi için, onların menfaatinin ağır biçimde zedelenmemesi aranacaktır; aksi takdirde dava reddedilecektir.⁸⁷

c. Hak Düşürücü Sürenin Geçmesi

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının açılması için Kanun hak düşürücü süre öngörmüştür.⁸⁸ Bu sürenin geçip geçmediği hâkim tarafından resen kontrol edilmektedir.⁸⁹

⁸⁴ Hegnauer ise, sebeplerin ortadan kalkması başlı başına evlatlık ilişkisinin ortadan kalkması talebinin reddine yol açmaz. Bunun yanında evlatlık ilişkisinin devamının çocuğun yararına olması, yani ilişkinin ortadan kaldırılmasının onun menfaatlerini zedelemesi gerekmektedir. Hegnauer, 1. TB., Art.269a, Rn.3.

⁸⁵ Aydos, *a.g.m.*, s.137-138; Işık, *a.g.e.*, s.139; Ruhi, *a.g.e.*, s.66; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.704; Arat, 1977, *a.g.e.*, s.157; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.326; Serozan, 2005, *a.g.e.*, s.254; Kaya, *a.g.e.*, s.86; Görgeç, *a.g.m.*, s.370.

⁸⁶ İsviçre Medeni Kanununda, usule ilişkin eksikliklerin evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi oluşturmayacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla bizim hukukumuzda olan evlatlığın menfaatinin zedelenmemesi kıstasına da yer verilmemiştir. (ZGB Art.269a Abs.2). Ancak doktrinde Hegnauer ile Grossen, usule ilişkin eksikliklerin çocuğun yararını etkileyip etkilemediğinin, etkilemenin ne ölçüde olduğunun araştırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bkz. Hegnauer, 1.TB., Art269a, Rn.15; Grossen, s.3.

⁸⁷ Serozan, 2005, *a.g.e.*, s.235; Belen, *a.g.e.*, s.123; Görgeç, *a.g.m.*, s.370; Işık, *a.g.e.*, s.139; Kaya, *a.g.e.*, s.87; Baygın, *a.g.e.*, s.248 vd.

⁸⁸ Görgeç, *a.g.m.*, s.372; Baygın, *a.g.e.*, s.250; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.707; Aydos, *a.g.m.*, s.138; Belen, *a.g.e.*, s.129.

Mülga Kanunda evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebiyle açılan davalar bakımından herhangi bir süre öngörülmediği için doktrinde bu konu tartışmalıydı. Bazı yazarlar, evlenmenin iptaline ilişkin mülga Kanununun 119. maddesinin kıyasen uygulanmasını ileri sürmekteydiler.⁹⁰ Bazı yazarlar ise, Türk Borçlar Kanununun 31. maddesi hükmünün uygulanması, yani yanılma ve aldatma halinde yanılma ve aldatmanın öğrenildiği; korkutma halinde ise korkutmanın ortadan kalktığı andan itibaren bir yıl ve nihayet işlemin yapıldığı andan itibaren on yıllık sürenin uygulanması gerektiğini savunmuşlardır.⁹¹

Davanın açılması için getirilen hak düşürücü süre, sebebin öğrenilmesinden itibaren bir yıldır.⁹² Dolayısıyla evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinin, kaldırılma sebebinin öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl içinde ileri sürülmesi gerekmektedir.⁹³ O halde bir yıllık hak düşürücü sürenin kaçırılması halinde, evlatlık

⁸⁹ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.707; Işık, *a.g.e.*, s.140.

⁹⁰ Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 3. Bası. Ankara, Turhan Kitabevi, 2000, s.463 (Önceki Aile Hukuku); Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.264.

⁹¹ Ataay, 1957, *a.g.e.*, s.98; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.710. Kanaatimizce, ikinci görüşün uygulanması mülga Kanun dönemi bakımından daha uygun olmaktadır. Çünkü ilk görüşün savunduğu hüküm özel hüküm niteliğinde olup, ikinci görüşün savunduğu hüküm genel nitelikte bir hükümdür. Genel hüküm var iken onun uygulanması daha yerinde olurdu.

⁹² Türk Medeni Kanununun 319. maddesinde yer alan "... her halde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer". ifadesi Anayasa Mahkemesi'nin 27/12/2012 tarihli ve E.: 2012/35, K.: 2012/203 sayılı Kararı ile iptal edilmiş olup, iptal kararı Resmi Gazete'de yayımlandığı 12/7/2013 tarihinden başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmiştir. Beş yıllık süreye ilişkin husus iptal edilmeden önce ise bu süreye ilişkin bazı görüşler ileri sürülmüştür. Doktrinde bazı yazarlar beş yıllık hak düşürücü sürenin geçmesiyle aslında evlat edinmeye Kanun tarafından örtülü olarak rıza verildiği yönünde görüş ileri sürmektedirler. Bu yazarlar için bkz. Ataay, 1957, *a.g.e.*, s.99; Gürkan, *a.g.e.*, s.192; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.708. Hak düşürücü süre olan beş yıllık sürenin geçirilmesine rağmen evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasının talep edilebilmesinin mümkün olduğu bir durum mevcuttur. Bu durum sürenin geçirilmesinin haklı sebebe dayanması halidir. Hem İsviçre hem de Türk hukukunda kabul edilen görüşe göre, eğer beş yıllık hak düşürücü sürenin kaçırılması haklı bir sebebe dayanıyor ise, önemli sebeplere dayanarak yaşana gecikmeyi kabul eden kuralların kıyasen evlatlık ilişkisinin kaldırılması yönünden de uygulanmasıdır. Bkz. Serozan, 2005, *a.g.e.*, s.236; Kaya, *a.g.e.*, s.88; Işık, *a.g.e.*, s.140; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.708; Hegnauer, 1.TB.; Art269b, Rn.10; Hegnauer, 1999, *a.g.e.*, s.13, 16. Böyle bir durumda Kanunun 300. ve 303. maddelerine kıyasen bir uygulamaya gidilmeli ve gecikme uygun görülerek, gecikmeyi haklı kılan sebebin ortadan kalkmasını başlayarak talep hakkı sahibine bir yıl içinde dava açma hakkı tanınmalıdır. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.709; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.329. Bazı yazarlar davacıya verilecek ek sürenin bir ay olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bkz. Görgeç, *a.g.m.*, s.373; Serozan, 2005, *a.g.e.*, s.236; Kaya, *a.g.e.*, s.88; Baygın, *a.g.e.*, s.250 vd; Belen, *a.g.e.*, s.129; Görgeç, *a.g.m.*, s.372; Baygın, *a.g.e.*, s.250; Öztan, *a.g.e.*, s.1006 vd. Aydoğdu, s.707; Işık, *a.g.e.*, s.140; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328-329. Esi Medeni Kanunda açılacak butlan davası bakımından herhangi bir süre öngörülmemiştir. Hatta tarafların kendi anlaşmalarıyla her zaman evlatlık ilişkisinin refi davası açabilecekleri kabul edilmekteydi. Bunun için ise ortada bir butlan ya da iptal sebebi olmasına gerek bulunmadığı savunulmaktaydı. Bkz. Ruhi, *a.g.e.*, s.67; Anık, 1959, *a.g.e.*, s.50.

⁹³ Ruhi, *a.g.e.*, s.65; Görgeç, *a.g.m.*, s.373; Belen, *a.g.e.*, s.129; Baygın, *a.g.e.*, s.250; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.707 vd.; Işık, *a.g.e.*, s.140; Kaya, *a.g.e.*, s.88; Serozan, 2005, *a.g.e.*, s.236; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328.

ilişkisinin kaldırılması talep edilemeyecek; var olan evlat edinme, noksanlıklarına rağmen geçerli bir evlat edinme olarak kabul edilecektir.⁹⁴

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması için öngörülen bir yıllık hak düşürücü süreyi öngören maddenin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruya ilgili maddenin iptali talep edilmiştir. Mahkeme 13.12.2017 tarihinde yapılan itirazı reddederek, maddenin Anayasayı ihlal etmediğine oybirliğiyle karar vermiştir.⁹⁵

⁹⁴ Yargıtay'ın hak düşürücü sürenin geçmesine ilişkin vermiş olduğu önemli bir karar bulunmaktadır. Buna göre "Dava, evlatlık ilişkisinin kaldırılması isteğine ilişkindir. Davanın hak düşürücü süre geçtiği gerekçesiyle reddi, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının yürürlüğe girmesiyle hukuken dayanağını yitirmiş olup, iptal edilen hüküm dışında evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını evlat edinme işleminin üzerinden beş yıllık hak düşürücü süreye tabi tutan başka bir yasal hüküm de bulunmadığından, işin esasını incelenerek sonucuna göre bir karar verilmelidir." Karar için bkz. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 11.01.2019.

⁹⁵ Anayasa Mahkemesi, Söke 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin (Aile Mahkemesi sıfatıyla) Türk Medeni Kanunu'nun 318. maddesinin birinci fıkrası ile 319. maddesinin Anayasa'nın 2., 5., 12., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu yönündeki itirazını incelemiştir. Karar için bkz. Anayasa Mahkemesi 13.12.2017 tarih ve 2017/167 Esas, 2017/172 Karar sayılı kararı. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/a87bd2de-28f7-4b03-afc7-f13f40074b74?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, E.T.: 10.01.2019. 319. maddedeki bir yıllık hak düşürücü süreye ilişkin kısmı şu şekildedir:

"B. Kanun'un 319. Maddesinin İncelenmesi

1. İtirazın Gerekçesi

27. Başvuru kararında özetle, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin dava açma hakkının ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden itibaren bir yıllık süre ile sınırlandırıldığı, evlatlık ilişkisinin usulüne uygun olarak kurulmasından sonra gerçekleşebilecek bazı sebeplerle ilişkisinin kaldırılmasının mümkün olması halinde dava açmak için süre sınırlaması getirilmesinin, Kanun'un 318. maddesinin birinci fıkrası için ifade edilen aynı gerekçelerle Anayasa'ya aykırılık oluşturacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 12., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

28. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 41. maddesi yönünden de incelenmiştir.

29. İtiraz konusu kuralda, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin dava hakkının, ilişkisinin kaldırılmasını gerektiren sebebin öğrenilmesinden itibaren bir yıl geçmekle düşeceği öngörülmektedir.

30. Hak arama özgürlüğü demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarından biri olup tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alınmalıdır. Diğer taraftan hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında bulunması hukuk devletinin unsurları olan hukuki istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle hak arama özgürlüğü ile hukuki istikrar ve hukuki güvenlik gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir.

31. Anayasa'nın 41. maddesi, ailenin Türk toplumunun temeli olduğunu, eşler arasındaki eşitliğe dayandığını belirttiğinden sonra "Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." diyerek aile kurumunu özel olarak düzenlemiş ve anayasal güvenceye bağlayarak koruma altına almıştır.

32. İtiraz konusu kuralda evlatlık ilişkisinin kaldırılması için öngörülen süre, hak düşürücü nitelikte olup yargılamanın her aşamasında hâkim tarafından resen dikkate alınacaktır. Bu nedenle Kanunda öngörülen süre geçmiş ise dava, hak düşürücü sürenin geçirilmesi nedeniyle reddedilecektir.

4. EVLATLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASININ DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonucunda verilen kaldırma kararının etkisinin ne olacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Oysa mülga Kanun döneminde evlat edinmenin sona ermesi halinde bu sona ermenin ileriye etkili (*ex nunc*) olduğu 258. maddenin ikinci fıkrasında açıkça düzenlenmişti.⁹⁶ Hatta bu maddenin sadece mahkeme kararına dayanan sona ermelerde değil, diğer sona erme halleri bakımından da uygulanacağı kabul edilmekteydi.⁹⁷

Türk Medeni Kanunu evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının ileriye mi yoksa geriye mi etkili olduğuna ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bir görüşe göre, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin kararın sonucu ileriye

33. Kuralda öngörülen dava açma süresi, yargılama usulüne ilişkin olup kamu düzeniyle yakından ilgili bulunan soybağını ilgilendiren davalarda dava açma süresini belirleme yetkisi Anayasa'daki kurallara bağlı kalmak ve adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözetmek koşuluyla kanun koyucunun takdirindedir.

34. Kanun koyucu, soybağı davalarında dava açma süresine ilişkin hükümleri düzenlerken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Ölçülülük ilkesi nedeniyle kanun koyucu, sınırlamadan beklenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengeyi sağlamakla yükümlüdür.

35. İtiraz konusu kural ile getirilen süre sınırlaması, evlatlık ilişkisinde çocuğun, ailenin ve kurulan soybağının devamlı olarak dava tehdidi altında kalmasının engellenmesini, evlat edinme ilişkisine istikrar kazandırılmasını, aile ve çocuğun korunmasını, ailenin ve toplumun huzurunun bozulmasının önlenmesini amaçlamaktadır. Bu bakımdan itiraz konusu kural, ailenin ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma yönünde Devlete yüklenen görevin gereği olup Anayasa'nın 41. maddesine uygun bir düzenlemedir.

36. İtiraz konusu kuralda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması için bir yıllık süre sınırlaması getirilmekle birlikte, ilişkinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesi bu sürenin başlangıcı olarak belirlenmiştir. Sürenin, sebebin öğrenilmesinden itibaren başlaması, özellikle küçük yaşta evlat edinilenlerin gerek kendilerinin ve gerek vesayet makamınca istek üzerine veya resen atanacak kayyım aracılığıyla dava açabilecekleri zamana kadar dava haklarının ve hak arama hürriyetlerinin korunmasını sağlayacak nitelikte bir düzenlemedir. Ayrıca evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden itibaren başlayan bir yıllık süre gerekli hazırlıkların yapılabilmesi ve dava hakkının kullanılabilmesi bakımından yeterli, ölçülü ve makul bir süre olup hak arama hürriyeti kapsamında mahkemeye erişim hakkını ölçüsüz bir şekilde sınırlandırmamaktadır.

37. Öte yandan evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin dava hakkının bir yıl süre ile sınırlandırılması, evlat edinme ile ilgili olarak ortaya çıkacak ihtilafların bir an önce ortadan kaldırılmasını, kamu düzeniyle yakından ilgili bulunan evlatlık ilişkisinde çocuğun, ailenin ve kurulan soybağının korunmasını, ilişkiye kalıcılık ve istikrar kazandırılmasını amaçladığından ve ilişkinin sürekli dava tehdidi altında kalmasını önlediğinden, itiraz konusu kuralın gerekli, ulaşılacak istenen amaç ile orantılı ve amacı gerçekleştirmeye elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

38. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 13., 36. ve 41. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

39. Kuralın Anayasa'nın 5. ve 12. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun;

B.319. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,
Karar verilmiştir.

⁹⁶ Aydos, a.g.m., s.136; Berki, a.g.e., s.169; Feyzioğlu, a.g.e., s.382; Öztan, 2000, a.g.e., s.468.

⁹⁷ Berki, a.g.e., s.169; Oğuzman/Dural, a.g.e., s.267; Tekinay, a.g.e., s.493.

etkilidir⁹⁸; diğer görüşe göre ise mahkeme kararı geriye etkilidir.⁹⁹ Kanaatimizce evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonucunda verilen kararın, bu kararın bozucu yenilik doğuran bir karar olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, ileriye etkili olduğunu kabul etmek daha doğru olacaktır. Ancak mirasçılık gibi durumlarda özel olarak kararın geriye etkili olarak uygulanması gerekliliğine inanmaktayız. İleriye etkili olması ise evlatlığın menfaatlerinin ihlalinin engellenmesi açısından önem taşımaktadır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının kesinleşmesiyle, evlat edinen ile evlatlık arasında kurulan soybağı sona ermektedir. Soybağının sona ermesiyle ile evlat edinenin üzerinde bulunan velayet hakkı ortadan kalkmaktadır.¹⁰⁰ Böyle bir durumda otomatik olarak küçüğün velayeti öz ana ve babaya dönmeyecektir; bu yönde karar alınması gerekmektedir.¹⁰¹

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması, çocuğun soyadı üzerinde de değişiklik meydana getirmektedir. Evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile evlat edinenin soyadını taşıyan evlatlık bu soyadını kaybederek, eski soyadına döner.¹⁰² Birlikte evlat edinmenin söz konusu olduğu durumlarda evlatlık ilişkisinin kaldırılması halinde çocuğun soyadının bundan nasıl etkileneceği önemlidir. Mülga Kanun bakımından değerlendirildiğinde, eşlerden sadece biri için evlatlık ilişkisinin kaldırılması söz konusu olduysa, diğer eşle evlatlık arasındaki evlat edinme ilişkisi devam edeceğinden, çocuğun soyadı bu durumdan etkilenmemektedir.¹⁰³ Oysa Türk Medeni Kanununda eşler bakımından birlikte evlat edinme kabul edilmiştir; dolayısıyla evlatlık ilişkisi-

⁹⁸ Baygın, *a.g.e.*, s.251; Ruhi, *a.g.e.*, s.70; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.267; Kaya, *a.g.e.*, s.88; Işık, *a.g.e.*, s.141; Tekinay, *a.g.e.*, s.478.

⁹⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s.328; Görgeç, *a.g.m.*, s.374-375. Belirtmek gerekir ki bazı yazarlar, geriye etkili olma durumunun sadece istisnai hallerde özellikle mirasa ilişkin durumlarda söz konusu olacağını; onun dışında kararın ileriye etkili sonuç doğuracağını kabul etmektedir. Bkz. Belen, *a.g.e.*, s.130.

¹⁰⁰ Görgeç, *a.g.m.*, s.375; Baygın, *a.g.e.*, s.251 vd.; Işık, *a.g.e.*, s.141; Kaya, *a.g.e.*, s.89; Ruhi, *a.g.e.*, s.70; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.725. Mülga Medeni Kanun döneminde evlat edinme ilişkisinin sona ermesiyle, evlat edinen ile evlatlık arasındaki hısımlık ile velayetin de sona erdiği kabul edilmekteydi. Bkz. Berki, *a.g.e.*, s.169; Gürkan, *a.g.e.*, s.196; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.267; Öztan, 2000, *a.g.e.*, s.468; Ruhi, *a.g.e.*, s.70-71. Hatta Yargıtay 10.11.1954 tarihinde vermiş olduğu bir İçtihatı Birleştirme Kararıyla velayet hakkının sona ereceğini; küçüğe bir vasi atanması gerektiğini belirtmiştir. Karar için bkz. YIBGK 10.11.1954 tarih ve E.1954/17, K.1954/24 sayılı karar. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, E.T.: 11.01.2019.

¹⁰¹ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.725 vd.; Ruhi, *a.g.e.*, s.70; Serozan, 2005, *a.g.e.*, s.237; Işık, *a.g.e.*, s.141; Kaya, *a.g.e.*, s.89; Görgeç, *a.g.m.*, s.375; Baygın, *a.g.e.*, s.252.

¹⁰² 743 sayılı mülga Medeni Kanun döneminde de evlat edinme sözleşmesinin ister kazai ref'i ister tarafların anlaşmasıyla ref'i halinde evlatlık, evlat edinenin soyadını kullanmaya devam edemez ve eski soyadını geri alırdı. Akıntürk/Ateş 2016, *a.g.e.*, s.389; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.728; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.267; Baygın, *a.g.e.*, s.252; Görgeç, *a.g.m.*, s.376; Gürkan, *a.g.e.*, s.196; Işık, *a.g.e.*, s.141; Kaya, *a.g.e.*, s.89; Öztan, *a.g.e.*, s.1007; Tekinay, *a.g.e.*, s.494.

¹⁰³ Berki, *a.g.e.*, s.166-167; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.729.

nin kaldırılması her iki eş için de geçerli olmaktadır.¹⁰⁴ Ama belirtmek gerekir ki sadece eşlerden birinin, istisnai durumlarda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması için talepte bulunması ve bu talep sonucunda o eş bakımından evlatlık ilişkisinin kaldırılması söz konusu olmuş ise, evlatlık evlat edinmeyle kazandığı soyadını korumaya devam edecektir.¹⁰⁵ Kanaatimizce, ister tek başına evlat edinme ister birlikte evlat edinme olsun, eğer çocuğun evlat edinmeyle kazandığı soyadını kullanma yönünde bir talebi var ve bu durum onun yararına ise, evlatlık ilişkisi kaldırılmış olsa bile, çocuk soyadını taşımaya devam edebilmelidir.¹⁰⁶

Evlat edinme kararının verilmesiyle evlat edinen, eğer evlatlığa (evlatlığın küçük olması halinde) yeni bir ad vermiş ise, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasıyla evlatlığın adı kendiliğinden ortadan kalkmamakta; evlatlığın adının haklı sebeplerle değiştirilmesini mahkemeden talep etmesi gerekmektedir.¹⁰⁷

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının yarattığı bir diğer sonuç ya da etki de mirasçılığa ilişkindir. Evlatlık ve altsoyu, evlat edinme kararı ile evlat edinene mirasçı olurlar. Ancak verilen evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının kesinleşmesiyle mirasçılık sıfatları sona erer.¹⁰⁸ Mülga Kanun döneminde evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının ileriye etkili sonuç doğuracağı kabul edilmesine rağmen, mirasa ilişkin istisna getirilmiş ve bu kararın geriye yürüyeceği kabul edilmiştir. Çünkü evlat edinenin hayattayken açtığı evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının aslında evlatlığı mirastan iskat etmek istediği anlamını taşıdığı ileri sürülmekteydi.¹⁰⁹ Türk Medeni Kanunu bakımından, mirasçılar, ilgili sıfatıyla evlat edinenin ölümünden sonra evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası açabilmektedirler. Dolayısıyla miras açısından verilen kararın geriye etkili olması, bu davanın açılmasından sonra evlat edinenin ölmesi durumunda ancak söz konusu olabilecektir.¹¹⁰

Evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasıyla, her ne kadar Türk Medeni Kanununda açık bir hüküm olmasa da, evlat edinen ile evlatlık arasındaki evlenme yasağının kalkması kabul edilmektedir.¹¹¹ Çünkü evlat edinen ile evlatlık arasındaki soybağı, yani hısımlık kaldırma kararı ile birlikte sona ermektedir.

¹⁰⁴ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.729.

¹⁰⁵ Görgeç, *a.g.m.*, s.376; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.729.

¹⁰⁶ Bu hususta Alman hukukunda yasal bir düzenleme mevcuttur. Hukukumuzda da bu yönde bir düzenlemeye gidilmesi çocuğun yararına olacaktır.

¹⁰⁷ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.729; Görgeç, *a.g.m.*, s.376.

¹⁰⁸ Gürkan, *a.g.e.*, s.196; Öztan, *a.g.e.*, s.1007; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.731; Görgeç, *a.g.m.*, s.376; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.267; Tekinay, *a.g.e.*, s.493; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.382.

¹⁰⁹ Görgeç, *a.g.m.*, s.376; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.731; Ruhi, *a.g.e.*, s.68; Tekinay, *a.g.e.*, s.493.; Işık s.141; Kaya, *a.g.e.*, s. 89; Baygın, *a.g.e.*, s.253.

¹¹⁰ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.732.

¹¹¹ Aydoğdu, *a.g.e.*, s.734. Mülga Medeni Kanun döneminde evlat edinme ilişkisinin sona ermesiyle kesin olmayan evlenme yasağının da ortadan kalkacağı kabul edilmişti. Bkz. Gürkan, *a.g.e.*, s.190 ve 196; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s.267; Öztan, 2000, *a.g.e.*, s.468; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s.382.

Evlad edinme bağının kaldırılmasının evlatlığın vatandaşlığı üzerinde nasıl bir etki yaratacağına ilişkin mevcut bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak öğretide evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, evlatlığın daha önce kazanmış olduğu Türk vatandaşlığının sona ermesine neden olmayacağı kabul edilmektedir.¹¹² Türk Vatandaşlık Kanununun 23 ila 35. maddeleri arasında, Türk vatandaşlığının kaybı düzenlenmiştir. Bu kısımda evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, evlatlığın kazanmış olduğu Türk vatandaşlığının kaybına yol açacağı yönünde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, evlat edinmeyle Türk vatandaşlığını kazanan küçüğün, ilgili Kanun uyarınca, seçme hakkını kullanmak suretiyle, ergin olmasından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığından kendi isteğiyle ayrılması mümkündür.¹¹³

Evlad edinme ilişkisinin kaldırılması kararı kesinleştikten sonra evlat edinilmiş olan kişinin artık bir başka kişi ya da eşler tarafından yeniden evlat edinilmesi mümkündür; ancak önceden onu evlat edinen kişiler tarafından tekrar evlat edinip edinilemeyeceği hususu önemlidir. Mülga Kanun döneminde açık bir şekilde evlatlık bağının ortadan kalkmasıyla evlat edinen kişi ya da eşlerin eski evlatlıklarını yeniden evlat edinemeyecekleri kabul edilmişti.¹¹⁴ Türk Medeni Kanunu açısından ise böyle bir sınırlayıcı hüküm bulunmadığı için bu tarz bir evlat edinmenin önünün açık olduğu ileri sürülebilir.¹¹⁵

Evlad edinme bağının mahkeme kararıyla kaldırılması halinde, tarafların diğer aile hukuku kurumlarında olduğu gibi manevi tazminat isteyip isteyemeyeceği çok açık değildir. Ancak boşanmada olduğu gibi evlatlık ilişkisinin kaldırılmasında da manevi tazminat talep edilebileceği kabul edilmektedir.¹¹⁶ Kanaatimizce, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açan sebeplerin manevi tazminat istenmesinin şartlarını oluşturması halinde, manevi tazminat istenmesi mümkün olmalıdır.¹¹⁷

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması hakkında verilen karar, kesinleştikten sonra nüfus müdürlüğüne bildirilmekte ve nüfusa tescil edilmektedir.¹¹⁸

¹¹² Detaylı bilgi için bkz. Tiryakioğlu, 1991, *a.g.e.*93.

¹¹³ Tiryakioğlu, 1991, *a.g.e.*, s.93, 97; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.732-733.

¹¹⁴ Gürkan, *a.g.e.*, s.196; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.735.

¹¹⁵ Aynı yönde bkz. Aydoğdu, *a.g.e.*, s.735; Ruhi, *a.g.e.*, s.70.

¹¹⁶ Ruhi, *a.g.e.*, s.71; Öztan, 2000, *a.g.e.*, s.468; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.734.

¹¹⁷ Aynı yönde görüş bildiren Aydoğdu'ya göre, genel hükümlere gidilerek, kişilik hakkının korunması çerçevesinde gerek maddi gerekse manevi tazminat isteminde bulunulmasında bir sakınca bulunmamaktadır; yeter ki evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebepleri aynı zamanda tazminatların koşullarını oluşturacak durumda olsun: Aydoğdu, *a.g.e.*, s.735.

¹¹⁸ Baygın, *a.g.e.*, s.253; Aydoğdu, *a.g.e.*, s.732; Öztan, *a.g.e.*, s.1007; Akıntürk/Ateş, 2016, *a.g.e.*, s.389.

SONUÇ

Evlatlık ilişkisinin doğal soybağında olduğu gibi, evlat edinme kararının kesinleşmesinden sonra ortadan kaldırılamaması gerekir. Bu durum ise tam evlat edinme ilkesinin bir gereği ve sonucudur. Ancak Kanunda öngörülen bazı istisnai hallerde, mahkeme evlat edinme kararına dayalı olarak kurulan evlatlık ilişkisinin kaldırılması mümkündür.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebepleri, esasa ve usule ilişkin olmak üzere ikiye ayrılır. Bu sebeplerden ilki, rızası alınması gereken kişinin rızasının alınmaması ve diğeri ise, esasa ilişkin diğer eksikliklerin bulunmasıdır. Kanunda anılan bu sebepler sınırlı şekilde sayıldığı için, bunların dışında başka bir sebebe dayanılarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması talep edilemez. Dolayısıyla tarafların anlaşmasıyla veya haklı sebeplerden birinin gerçekleşmesiyle evlatlığın ve mirastan çıkarmayı gerektiren durumlarda evlat edinenin talebine dayanılarak yahut evlenmeyle kendiliğinden evlatlık ilişkisinin sona ermesi mümkün değildir. Çünkü evlat edinmeyle kurulan ilişkinin kan bağına dayanan ve süreklilik içeren soybağına benzetilmek istenmiştir. Dolayısıyla tam evlat edinme ilkesinin bir görünümü ve uzantısı olmaktadır.

Rızanın eksikliği sebebi dışında, evlat edinmenin esasına ilişkin diğer eksikliklerin bulunması da ilişkinin kaldırılması sebebidir. Ancak diğer eksiklikler Kanunda açıkça ve somut olarak ifade edilmemektedir. Diğer eksiklikler, yasal hükümlerde aranan yasal koşullar olarak kabul edilir. Evlat edinme yargılaması aşamasında ortaya çıkan eksiklikler usule ilişkin eksiklikler olarak adlandırılır. Usule ilişkin eksiklikler ortadan kalkar veya evlatlık ilişkisinin kaldırılması, evlatlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecekse, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilemez.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması dava yoluyla istenir. Açılacak dava da hak düşürücü süreye tabidir. Bu süre sebebin öğrenilmesinden itibaren bir yıldır. Evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının kesinleşmesiyle birlikte, evlat edinmenin taraflar üzerinde doğurduğu hak ve yükümlükler sona erer. Kural olarak bu karar ileriye etkili olarak sonuç doğurur. Dolayısıyla geçmişte birbirlerine verdikleri hediye, nafaka veya bakım masrafları geri istenemez.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması yönündeki karar, kesinleştikten sonra nüfus kütüğüne bildirilir. Evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararı, daha önce evlat edinme kararının işlenmiş olduğu aile ve doğum kütüklerine işlenir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması*, (Gözden geçirilmiş 2. Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.
- Başak, Görgeç Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2010, C.14, S.1-2, s.353-379.
- Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 3. Bası. Ankara, Turhan Kitabevi, 2000.
- Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015.
- Cem Baygın, Evlat Edinmenin Koşulları, *AÜEHFD*, 2003, C.7, S.3-4, s.591-626.
- Cem Baygın, *Soybağı Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2010.
- Cengiz Kaya, *Türk Hukukunda Evlat Edinme*, İstanbul, 2009.
- Cyril Hegnauer, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Berner Kommentar, Band II, Das Familienrecht, 2. Abteilung, Die Verwandtschaft, 1. Teilband, Die Entstehung des Kindesverhältnisses, *Artikel 252-269c ZGB*, Bern.
- Evren Koç, HMK ve TMK Çerçevesinde Evlat Edinme ve Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davasına İlişkin Bazı Tespitler, *İÜHFMD*, 2015, C.73, S.1, s.363-388.
- Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986.
- Herdem Belen, *Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme (Türk-İsviçre-Alman Karşılaştırmalı Hukuk Değerlendirmesiyle)*, İstanbul, 2005.
- Hilmi Yazıcı/Hasan Atasoy, *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı*, No: 1019, Ankara, 1970.
- Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1998.
- Mehmet Işık, *Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Evlat Edinme*, Ankara, 2005.
- Murat Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.
- Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016.
- Oğuz Sadık Aydos, Yeni Medeni Kanun’a Göre Evlat Edinme, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C.4, S.1-2, s.117-141.
- Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, İstanbul, 2005.

Selahattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, İstanbul, 1982.

Şakir Berki, *Alman, İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlat Edinme*, Ankara, 1962.

Turgut Akıntürk/Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku- Aile Hukuku*, Ankara, Beta Basım Yayım, 2016.

Ülker Gürkan, *Evlat Edinme ve Beslemelerin Hukuki Durumu, Türk Hukuku ve Toplum Üzerine İncelemelerden Ayrı Bası*, Ankara, 1974.

